bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

NIEUWSBRIEF EVANGELIE LEVENSNABIJ

www.evangelielevensnabij.be

- Driemaandelijks contactblad 37ste jaargang nr. 1 (januari – februari – Maart 2025)
- Afgiftekantoor: 9030 Mariakerke MAIL.
- Evangelie Levensnabij Rekeningnummer IBAN-nr. BE45 9795 3507 0189
- Contactadres redactieverantwoordelijke: Bart Pieters, Begijnhof 34, 8500 Kortrijk.
bart.pieters@skynet.be - 056 21 47 12
- Website: www.evangelielevensnabij.be

--- INHOUD ---

Blz. 2	Redactioneel
Blz. 3	Koken kost geld 2025
Blz. 4	Dankbaar gedenken Roger Vandenberghe
Blz. 5	Tot God: boekbespreking Christophe Vekeman
Blz. 7	Heb elkaar lief: Ignace D'hert
Blz. 10	Woorden voor het onzegbare (deel 3)
Blz. 15	Wie niet in het plaatje past (over gender)
Blz. 17	Klein verhaal
Blz. 18	Politieke verslaggeving
Blz. 25	Gelovigen creëren draagvlak
Blz. 26	De splinter en de balk
Blz. 28	Rustpunt: Amor vincit omnia

In de kijker ....

'Tot God'
Christophe Vekeman
p. 5

"Over gender"
p. 15

BEZIELD VERBAND

1. Redactioneel

Op de website www.evangelielevensnabij.be publiceren we bijwijlen ‘Tussentijdse inspiratie en teksten’. Onder de titel ‘Conclaaf’ kan je sinds 19 februari een tekst lezen, geïnspireerd door een interview met afscheidnemend journalist Rudi Vranckx.

De ontmenselijking, de slachtpartijen in Gaza, de uitzichtloosheid van wat met Israël en de Palestijnen vandoen heeft: dat had ik niet verwacht, zegt Rudi Vranckx op 28 december 2024 in ‘De Ochtend’ van radio 1. *Sinds 1989, met de val van de Muur, heerste er een groot optimisme. Zelfs de oorlogen in ex-Joegoslavië waren voor mij groeipijnen op weg naar een vooruitgang. Nu is dat gekeerd: populisten vegen alle vormen van internationale samenwerking die we na de tweede wereldoorlog hebben opgebouwd, van de tafel. Ik zie thans achteruitgang. We leven in een tijd van systeemoorlogen.* (Dat zijn oorlogen waarbij alle grootmachten betrokken zijn.)

Ik heb die omslag meegemaakt in 2003, gaat hij verder. *Toen zijn we Irak binnengevallen onder voorwendsels die niet klopten. We dachten in die tijd dat we het Midden-Oosten konden verbeteren. Maar in de daarop volgende chaos zijn monsters ontstaan: Al Qaida en I.S. Onze hele wereld is daarmee uiteengerafeld. Ten gevolge van de illusie van sommigen dat ze de wereld naar hun hand kunnen zetten. Ik vrees dat ze, met de nieuwe president Trump en zijn entourage, met vuur spelen.*

Waar kunnen we moed uit putten? vraagt daarop de reporter.
Vooreerst uit het contact met mensen op het terrein. Zij willen geen oorlog. Ze zijn gericht op elkaar. De moed bestaat erin dat je aan een samenleving moet bouwen, zowel dichtbij als veraf, waarin je menselijke contacten hebt. Dat maakt dat mensen met elkaar omgaan.

Alsook: tegen de storm in gaan. Blijven investeren in vrije meningsuiting. Ingaan tegen Trump en Elon Musk. Daar ligt voor ons de frontlinie. Daar put ik moed uit: dat we blijven doorgaan met de waarheid na te jagen, dat we blijven zeggen: ‘Zo zit het’. Ik wens, besluit Vranckx, de wereld wat meer open geest. Daar ben ik optimist in.

Met een open geest de waarheid blijven najagen, dat is ook het opzet van dit blad. Daarnaast sporen we aan om contacten te leggen. We denken hierbij op de eerste plaats aan mensen die zich in de huidige samenleving niet aanvaard voelen. Maar ook aan wie er een andere mening op nahouden, zowel op religieus en kerkelijk als op sociaal en ecologisch vlak. En tenslotte contacten met mogelijke medestanders, om samen met hen acties van solidariteit mee op te zetten.

Contacten leggen op het terrein, van mens tot mens: ze zijn een remedie tegen vereenzaming, tegen suïcideneigingen en tegen ontmenselijking. Maar ook tegen gewelddadige conflicten. In Zweden kregen alle inwoners een brochure met richtlijnen om zich voor te bereiden op een oorlog. Moesten wij ons nu eens voorbereiden op een vredevolle aarde? Door ons goed te informeren – de waarheid najagen – en door contacten te leggen, ook met mensen met wie we dat niet spontaan doen. Ze zijn voor Vranckx, maar ook voor ons allen, van levensbelang.
(Rob)

2. Koken kost geld

Onze publicatie kan rekenen op een trouw lezerspubliek. Met uw bijdrage van €20 of méér houden we de Nieuwsbrief Evangelie Levensnabij al langer dan 4 decennia in stand. Ook in 2025 willen wij u voorzien van interessante, onderbouwde artikels die aansluiten bij onze grondinspiratie en die is na te lezen op www.evangelielevensnabij.be want behalve het trimestriële gedrukte exemplaar, voedt de redactie ook onze online-aanwezigheid met verse input.

Bij gelegenheid van het verschijnen van het eerste nummer van een nieuwe jaargang van Nieuwsbrief Evangelie Levensnabij trekken we altijd even aan de mouw van onze lezers in verband met de hernieuwing van het abonnement. Dankzij de vrijwillige bijdragen van €20 of méér zijn we 2024 zeer goed doorgekomen. Dank je wel hiervoor.

De abonnementsprijs voor de jaargang 2025 blijft dus €20. Hiervoor krijg je ook dit jaar vier goedgevulde edities van ons tijdschrift in de bus. Met wat je eventueel méér doneert steunen we initiatieven die in de lijn liggen van het opzet van ons blad en het gedachtegoed waarvoor de werkgroep Evangelie Levensnabij altijd heeft gestaan.

Je kan jouw abonnement dus hernieuwen door €20 of méér over te schrijven naar **BE45 9795 3507 0189** op naam van Evangelie Levensnabij. Mocht dit een belemmering zijn om het blad verder te ontvangen, laat dit dan gewoon even weten (Bart.Pieters@Skynet.be, Begijnhof 34-8500 Kortrijk) en we zorgen ervoor dat je het tijdschrift gewoon verder opgestuurd krijgt. Wie een nieuwe abonnee wil aanbrengen kan dit doorgeven aan lieven.debosscher@gmail.com.

Dank voor het jarenlange vertrouwen!

(Bart)

3. Dankbaar gedenken Roger Vandenberghe

Een van de mensen waaraan dit tijdschrift veel dank is verschuldigd, was Roger Vandenberghe. Wàs, omdat ons in december en bijna post factum, het bericht van zijn overlijden bereikte. Roger zou begin januari van dit jaar 90 jaar zijn geworden en had dit nét niet gehaald.

Roger was gehuwd met Lutgard, was ‘onderwijzer op rust’ en ‘missionaris voor het leven’.

Hij vertelde nooit veel over dàt deel van zijn leven maar hij was behept met het *heilig vuur* dat hem niet minder gelovig maar wél ànders-gelovig en kerk-kritisch had gemaakt. Hij was een van diegenen die l*eden aan de kerk*.

Roger was lid van onze redactie van januari 1997 tot december 1999. Ik dacht dat het langer was maar Rob houdt dit allemaal zeer secuur bij. Tot en met 1997 verscheen ons blad tweemaandelijks – dus 6 keer per jaar. Vanaf 1998 driemaandelijks. Roger zorgde van dan af voor themanummers: die verschenen 4 keer per jaar in 1998, 1999 en 2000.

Daarna zou hij wel nog instaan voor de fameuze rubriek ‘Joop Kerkuil’ waarin hij onder die ‘nom de plume’ zijn ongefilterd licht liet schijnen over – vooral – de kerk. Joop vloog voor het eerst uit in nummer 3 van 2002 en vanaf dan elk nummer, tot en met nummer 4 van 2006. We telden 18 afleveringen.

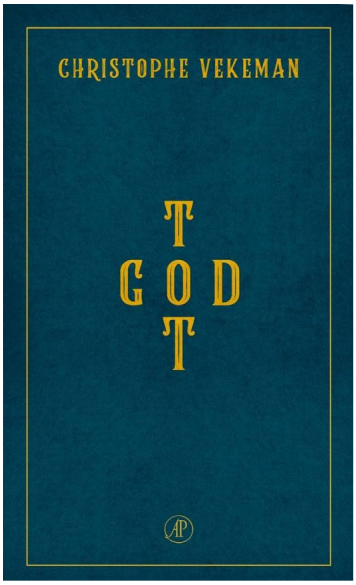
Roger deed in de tijd van zijn lidmaatschap van ons redactieploegje véél voor het tijdschrift. Niets was hem teveel, al voer hij daarbij wel een duidelijke eigen koers en zorgde ervoor dat er niet teveel werd afgeweken. Dat kon wel ‘ns voor vuurwerk zorgen tijdens de redactievergaderingen.

Ook na zijn medewerking bleef hij in contact met de werkgroep via de Bijbelse scholing. Hij was, samen met Nora De Jonghe z.g., de trekker van de groep in Zedelgem die onder de eigen naam ‘De Vlaspit’, tot enkele jaren geleden actief bleef en achtereenvolgens werd begeleid door Remi Verwimp (+), Elke Vandeperre, ds. Egbert Rooze (+) en onze Rob Debels. Ook daar was zijn stempel tot op het laatste onmiskenbaar.

Wij bieden zijn echtgenote en familie onze welgemeende condoleance aan en zullen ons Roger dankbaar blijven herinneren. Het is o.a. dankzij hem dat ons tijdschrift nog bestaat.

(Bart Pieters)

4. Tot God: boekbespreking Christophe Vekeman

Christophe Vekeman was mij tot midden vorig jaar vooral bekend als columnist in de weekendbijlage van De Standaard. Daar steekt hij zijn christelijke overtuiging niet onder stoelen of banken en zijn eigenzinnige kijk op wat er in onze samenleving gebeurt. En vanuit zijn passages op radio Klara ontdekte ik hoe hij met een eigen ritme en nevenschikking van zinnen zijn betoog opbouwt en weet ik dat hij een liefhebber is van vooral country muziek (Johnny Cash e.a.).
Dan verschenen vorig jaar allerlei interviews met Vekeman (en soms samen met Kristien Hemmerechts) over zijn/hun 'bekering' tot het katholicisme, én dat in tijden van seksuele misbruikverhalen binnen die kerk. Op zijn minst merkwaardig, op zijn sterkst moedig.
Met grote nieuwsgierigheid begon ik dan ook aan ‘Tot God’, het boek waarin Vekeman zijn 'bekering' of geloofsverhaal uit de doeken doet.

Schrijvend
Een schrijver is altijd wel bezig met het lezen van andere schrijvers en in 'Tot God' kwam ik vooral een 'oude' Engelse schrijver tegen, die de zoekende Vekeman duidelijk tot richting diende, nl. C.S. Lewis (1898-1963). Bekend is hij voor zijn kinderboeken ‘De kronieken van Narnia’, voor zijn docentschap in Oxford (met bemoedigende radiotoespraken tijdens Wereldoorlog II) én voor zijn christelijke apologetische boeken. Hij verdedigde daarin het christelijke geloof en plaatste vraagtekens bij het vooruitgangsgeloof dat verwacht dat alle problemen en vragen zullen worden opgelost door de natuurwetenschappen. Zijn levensloop – gelovig opgevoed, tijdens studiejaren van het geloof vervreemd, het geloof op middelbare leeftijd herontdekt – houdt de zoekende Vekeman meermaals een spiegel voor. Niet te verwonderen dat Vekeman daarin een soulmate herkent en in zijn boek verslag uitbrengt van zijn 'pelgrimstocht' naar Lewis in Oxford. Naast C.S. Lewis somt hij op een bepaald moment nog een resem denkers en schrijvers op die in hun leven en werk getuigenis aflegden van hun geloof in de God van de christenen. Een lijst van wel 15 regels lang. Vekeman schaart zich bij deze reeks geloofsgetuigen en voelt zich daardoor ook gesterkt in zijn geloof.

Musicerend
Niet alleen schrijvers hebben hun plek in het verhaal van Vekeman. Ook Amerikaanse folk-, gospel- en countryzangers kruisen herhaaldelijk zijn levensweg: Bob Dylan, Bono (band U2) (The Wanderer), Hank Williams (I Saw the Light), Johnny Cash (Were You There) naast David Bowie (Station to Station). Op bladzijde 204 somt hij zelfs over 23 regels een resem groepen en zanger(essen) op. Ook hun zingend getuigen over hun geloof is voor Vekeman een bemoedigende beleving. Op meerdere plaatsen analyseert hij muziekteksten van o.a. Dylan, Cash of Bowie en ontdekt er Bijbelse connotaties. Hij hoort hoe geloof wordt uitgezongen in allerlei toonaarden.

Lichtend
Voor Christophe Vekeman is zijn christelijke geloof géén vlucht in een beate hoop op een beter leven na de dood. Geloven is een niet evident werkwoord. Het gaat erom te geloven in de blijde boodschap. *“Wij moeten ons verheugen, God, of wij dat graag hebben of niet, het is niet onze wil, het zijn Uw wil en Uw Woord die geschieden.(...) En hoe moeten we dat klaarspelen? (...)Dat is wat wij met behulp van Gods Woord, met behulp van de Bijbel dus, in de loop van ons leven, ons gelovige leven, ons leven als gelovige, proberen tot ontdekking te brengen.”* (blz. 260-261)

De lichtmetafoor, die heel evangelisch is want Jezus noemt zichzelf het Licht van de wereld komt zo ook enkele keren ter sprake. Heel in het begin van het boek zegt hij het filmisch: *“Ik houd mij vast aan God*

zoals in oude films een dronkaard in de nachtelijke regen een lantaarnpaal omhelst; hij is verkleumd en doorweekt en hij voelt zich ellendig, en dat hij danig in het licht baadt dat van bovenaf op hem geworpen wordt, beseft hij zacht gezegd lang niet voortdurend. En toch is het er, dat licht, het is er, en in mijn geval is het er reeds, al heb ik er dan grote delen van de tijd mijn ogen voor gesloten gehouden, bijna dertig jaar lang." (blz. 20)

En bijna helemaal op het einde van het boek in een soort koortsige preek die doet denken aan bevlogen Amerikaanse predikanten gaat het opnieuw over het licht. *"'Is er geen licht, denk je? Goed, dan is er geen licht. Er is geen licht als je het niet kan zien, zoveel is waar, geheel akkoord, er is geen licht voor de blinde. (…) Als je het licht niet kunt zien, kijk dan naar de kieren. Richt je blik op de kieren en weet: hoe langer je kijkt, hoe lichter het wordt. Begrijp je? Hoe langer je kijkt, hoe lichter het wordt. Begrijp je?' 'Nee, ik begrijp er geen snars van.'*
"Trek het je niet aan, jongen, ik begrijp mezelf soms niet..."" (blz. 237-238)

Apologetisch

Wij zijn het niet gewend om als christenen publiekelijk het apologetisch register te bespelen, maar dat is wat Vekeman met veel passie en veel verve juist doet. Hij is advocaat voor het katholieke geloof én dat is hij niet vanuit een kerkse functie of zending. Hij prikkelt en prikt omdat hij vanuit zijn eigen zoektocht oproept tot getuigenis, vanuit een zich diep aangesproken weten door het woord.

Naar het einde van zijn verhaal klinkt hij heel vurig, alsof hij zojuist in het cenakel zijn pinkstermoment heeft beleefd. En dat maakt het boek uitdagend voor gelovigen én ongelovigen, voor kerkelijken, rand-kerkelijken en afhakende kerkelijken.

"God hangt niet af van onze woorden, wij zijn het zélf die onze woorden nodig hebben, om te weten, min of meer, tja, wie wij zijn, en om te vermoeden wie God is. Nu schrijven en praten wij nog in een spiegel, maar ooit lezen en beluisteren, ervaren en aanschouwen wij de waarheid, ooit blikken wij de waarheid in het aangezicht en staan wij met Hoofdletter Woord oog in oog, en in de tussentijd is elk woord dat zich aandient bruikbaar voor ons – nee, niet zomaar bruikbaar maar heilig!" (blz. 256)

"Het eerste wat verdwijnt uit een wereld die God veronachtzaamt, een wereld als de onze is – het blijkt, wij zien het, kijk dan – het woord. Waar het woord in gevaar is, daar ook de mens, die naar en met en dankzij Gods Woord gecreëerd is." (blz. 256)

Bijbels

Vekeman schrijft met 'Tot God' niet alleen een apologetisch boek tegen de "hel van de letterlijkheid" (blz.69) omdat de natuurwetenschappelijke dominantie ons doet geloven dat er enkel moleculen en atomen zijn, enkel lijven en chemische processen en verder niets. Hij schrijft ook – op zijn manier – een bijbels boek. 'Tot God' is gecomponeerd zoals de Bijbel: een variatie aan stijlen en genres, niet chronologisch maar wel theo-logisch (zinvol vanuit een godgerichtheid). Brieven (o.a. aan zijn vriend en schrijver Peter Terrin), gedichten, gezangen, preken, visioenachtige dromen, polemieken, getuigenissen, overwegingen en meditaties wisselen elkaar af; allemaal genres die we ook in de Bijbelse boeken terugvinden. Hij zoekt naar hoe we het christelijke geloof anno 2024 kunnen begrijpen, verwoorden en beleven. Hij schrijft bijvoorbeeld indringende bladzijden over het lijdensverhaal (verloochening door Petrus, de zeven kruiswoorden van Christus), over de menswording en de kruisdood van Christus, over de 'nederdaling ter helle' en over de verrijzenis.

Biddend
Gelovigen bidden ook en dat is een moeilijke voor Vekeman. Bob Dylan en Johnny Cash en David Bowie spreken vlotjes over hun bidden en hoe ze in het gebed tot ontspanning komen. Dat is voor de zoekende Vekeman bijzonder, maar méér nog wordt hij altijd ontroerd bij het zien van eenvoudige mensen die in gebed verzonken zijn, aan de grot van Oostakker bijvoorbeeld of op een kerkstoel tijdens of na een eucharistie. Dat omschrijft hij als 'een gebeuren': *"Mensen trokken zich in zichzelf terug, daalden in de diepten van hun zielenkrochten af en vonden daar contact met Wie zij zochten en naar Wie zij reikten met gevouwen handen. (…) Maar schaamte had geen plaats tijdens het bidden, merkte ik, en de reden daarvan was dat het gebed zelf niet plaatsvond in de wereld van de mensen tegenover wie de bidder zich zou kunnen schamen. De bidder was alleen met God, hij was bij God of althans ergens anders."* (blz.199)
Vekeman ontdekt dat bidden niets te maken heeft met wilskracht en dat God niet aan onze leiband vasthangt. Hij, Vekeman, de performer en de schrijver, die overtuigd is van de kracht van woorden, formuleert het paradoxaal: *"Luister naar de stem. Ze zwijgt."* (blz. 19)

Zo worden de lezers uitgenodigd in het begin van het boek via 'zes gezangen', die dus eindigen met deze paradoxale oproep : *"Luister naar de stem die spreekt in de vreemde. (...) Luister naar de stem. Ze zwijgt."* (blz.19)
Tussen de vele woorden, overdenkingen, preken, brieven en gesprekken in dit boek klinkt een stem die sprekend zwijgt of zwijgend spreekt. Daarover gaat het uiteindelijk in 'Tot God'.

Vekeman, Christophe, Tot God, Uitg. De Arbeiderspers, Amsterdam-Antwerpen, 2024, 278 p. ISBN 978 90 295 5248 6

Frederik Tack

5. Heb elkaar lief: Ignace D'hert

"Dit is mijn gebod: dat ge elkaar liefhebt". Het is een woord dat de evangelist Johannes midden in de zogeheten "afscheidsrede" van Jezus plaatst. Een soort testament dat hij zijn vrienden nalaat, vlak voor zijn arrestatie, tijdens het zogeheten laatste avondmaal. "Niemand heeft groter liefde dan hij die zijn leven geeft voor zijn vrienden".

Het zijn woorden die in de periode van Pasen, Hemelvaart en Pinksteren een bijzondere betekenis krijgen. Ze wijzen vooruit naar een levensstijl die als gids voor de Jezusbeweging kan worden beschouwd. Het is het enige waar Jezus het over heeft. Geen structuren of onwrikbare dogma's. Alleen: "Dat je elkaar liefhebt".

De buurtwinkel
De woorden speelden door mijn hoofd toen ik deze morgen aanwezig was bij een uitvaart van een vrouw uit een buurtwinkel die ik alleen maar oppervlakkig kende. Ze was 65 en gedurende vele jaren had ze samen met haar echtgenoot de winkel gerund. Fijne mensen die hun zaak op een

klantvriendelijke manier behartigden. Met aandacht voor de détails waarmee ze haar klanten van dienst kon zijn. Het laatste jaar was ze slachtoffer geworden van een kwaadaardige kanker. Ze had veel pijn en wist dat haar levenseinde nakend was. Ze had zelf het initiatief genomen de mensen uit de buurt met wie ze een hechte band had op de hoogte te stellen. Op haar beurt had de buurt met haar meegeleefd. De verbondenheid was oprecht en wederzijds.

Liefde ademen

Vandaag hebben we afscheid van haar genomen. Met een dienst in het crematorium. Haar echtgenoot en de beide kinderen hadden het afscheid voorbereid aan de hand van enkele persoonlijke woorden, opgeluisterd met veel bekende liedjes die de verbondenheid voelbaar maakten. Een klein uur dat door het hart sneed. Na de dienst was ikzelf en ook het gezelschap waarin ik me bevond erg geraakt. De eenvoud waarmee haar leven werd voorgesteld en de liefde voor haar echtgenoot en de kinderen die doorklonken, waren bijzonder ontroerend. Met een groet aan de urne verlieten mensen in stilte het crematorium, diep onder de indruk van het gebeuren dat één en al liefde ademde. Er was geen enkele keer een religieuze allusie. Ik heb het ook niet gemist. Als enig eenvoudig symbool waren er enkele kaarsjes voor de kinderen en kleinkinderen bij haar foto. Alle andere symbolen of rituelen waren overbodig. De intensiteit van de liefde vulde de stilte. Er werd niet gesproken over een leven na de dood of over een verlangen naar een weerzien in een hiernamaals.

Er is alleen de liefde die blijft

Het woord van Jezus tijdens het afscheid van zijn vrienden moet iets in die zin geweest zijn. Dit is mijn gebod, dat ge elkaar liefhebt. Daarin ligt alles bevat waar het in het leven om gaat. De woorden van de dienst in de voormiddag klonken als een bevestiging hiervan. Los van alle kerkelijke gebeden of vrome preken. Zonder wijwater of wierook. Zonder kerkelijke voorganger. Maar met woorden en liedjes die de liefde opriepen die haar op unieke wijze verbonden met haar echtgenoot en gezin. Een mens is niets meer dan stof en as. Niets blijft er over. En toch: zo is het goed. Er is alleen de liefde die blijft. Een mensenleven is afgerond. “Dit is mijn gebod: dat ge elkander lief hebt”. Méér kan niet gezegd worden.

Elke dag zijn eigen leed

Ik had de presentatie van het boek ‘Tot God’ van Christophe Vekeman bijgewoond en was aan het lezen gegaan. De titel maakte me nieuwsgierig. Er is ruime bekendheid gegeven aan het boek omdat het afkomstig is van iemand die naam heeft in de literaire wereld en reeds achttien romans op zijn naam heeft. Hij was niet bekend als iemand die met religie bezig was. Vandaar dat de titel verwondering wekte! ‘Tot God’: er klinkt een zekere intimiteit in door. Ging het over een zoeken van God, of een spreken met Hem, een verlangen naar God, of eerder een protest tegen Hem. Ik was benieuwd. Het boek begint met het verhaal van een bijzondere ervaring. Hij vertelt over een soort ontmoeting waardoor zijn leven een diepere betekenis kreeg. Op zeker moment wordt hij getroffen door de spreuk op een bord “elke dag zijn eigen leed” die hij toevallig had opgemerkt. Het gebeurde op klaarlichte dag aan het Van Beverenplein in Gent. De auteur voelt zich zodanig geraakt dat er een nieuw licht voor hem op gaat. Het gaat niet om een “bekering” benadrukt hij. Hij was ten slotte als katholiek gelovige opgegroeid, maar dit moment betekent een inbreuk in het leven dat hij tot dan had geleefd.

De worsteling

Het voelt inderdaad aan als de doorbraak naar een verdiept geloof. Hij beschrijft ook de worsteling die het bij hem teweeg brengt omdat zijn mensbeeld door de lezing van de Bijbel en de kennismaking met het traditioneel katholiek geloof een soort omwenteling betekent. De traditionele geloofsvoorstellingen worden als een openbaring ervaren. Jezus als de zoon van God die op aarde gekomen is om door zijn lijden en dood onze zonden op zich te nemen en weg te wissen beschrijft hij als een redding uit een non-bestaan. Als gezant van hierboven neemt Jezus de erfzonde van ons weg en komt Hij ons met zijn genade tegemoet. Zijn goddelijke zending wordt geïllustreerd door de wonderen die hij verricht zoals de

wonderbare broodvermenigvuldiging of de genezingen. Vooral de verrijzenis is voor hem het sluitstuk van het geloof. Hij ziet Jezus' verrijzenis als fysiek gebeuren waardoor het hele credo een samenhangende betekenis krijgt: vanaf de erfzonde tot het eeuwig leven.

De geloofsbelijdenis

Het contrast met de ervaring bij de uitvaartdienst van deze morgen is groot. Uiteraard heeft ieder mens een eigen geloofsweg en zal deze niet door iedereen op dezelfde manier worden beleefd. Persoonlijk voel ik me meer thuis bij de "seculiere" uitvaartdienst van deze morgen dan in de revival van de katholieke traditie die door sommigen wordt gepromoot. Sommige gelovigen zijn vooral begaan met het herstel van de traditionele katholieke geloofsbelijdenis die geformuleerd is geworden in de grote concilies uit de vierde/vijfde eeuw die tot op heden probleemloos wordt opgezegd in de liturgie als uitdrukking van ons geloof.

Dat gij elkaar liefhebt

Dan toch liever het gebod dat Jezus zijn leerlingen meegeeft: "Dit is mijn gebod dat gij elkaar liefhebt". Er zijn geen "harde feiten" die de basis vormen van het christelijk geloof. Geen proclamatie van de waarheid over Jezus van Nazareth. Onze kennis over Hem kan niet worden losgemaakt van de interpretaties die hem werden toegedicht. Naast belangrijke overeenkomsten zijn er ook aanzienlijke verschillen. Dat blijkt uit de vier evangeliën naast alle andere evangelies die de ronde hebben gedaan, maar die niet in de kerkelijke traditie zijn opgenomen. Wat wij over Jezus weten is in belangrijke mate gekleurd door de situatie van het jodendom in zijn dagen, en door het Griekse denken dat de culturele toon van die dagen in belangrijke mate heeft beïnvloed. We kunnen niet "achter" de interpretaties van de Bijbelverhalen tot bij de zogezegde "zuivere" feiten terug. Die zogeheten "zuivere" feiten bestaan niet. Wat Jezus juist verteld heeft weet niemand. Hooguit zijn enkele flarden blijven hangen van wat hij "ongeveer" moet gezegd hebben. Wat ons is doorgeven zijn onvermijdelijk gekleurde verhalen van menselijke en dus subjectieve ervaringen.

Een niet te vatten werkelijkheid

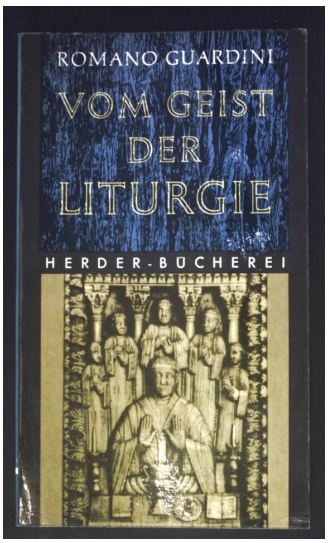
We spreken in ons geloof onvermijdelijk in symbolen die niet de werkelijkheid zelf zijn, maar verwijzingen naar een werkelijkheid die met onze rede niet te vatten is. Het geldt voor het geheel van onze geloofsbelijdenis. Wat we belijden is geen opsomming van zuivere feiten. Er is geen nederdaling ter helle, geen hemelvaart, geen laatste oordeel, en geen verrijzenis van het lichaam. Dat betekent niet dat de beelden betekenisloos zijn. Het weze echter duidelijk dat ze geen wetenschappelijke waarheid zijn (als die er überhaupt al zou zijn!). De beelden die we hanteren zijn symbolen die uitdrukking kunnen zijn van gelovig vertrouwen. Maar we dienen de grenzen van onze kennis te erkennen. En dus ons geloof niet beschouwen als kennis over een "andere" werkelijkheid. Want die is er niet. Wat we wel weten is het gebod dat Jezus heeft nagelaten: heb elkander lief. Dat is in déze tijd voor ons de uitdaging.

Ignace D'hert o.p

Broederlijk Delen
TOT IEDEREEN MEE IS

6. Woorden voor het onzegbare (deel 3)

Nieuwe schakelingen

Het werk van Huub Oosterhuis is ook een antwoord op de roep om verstaanbare liturgische vorm en taal, die in de loop van vorige eeuw steeds sterker klonk. Al in 1918 signaleerde de beroemde schrijver, priester en filosoof Romano Guardini in zijn boekje Vom Geist der Liturgie de grote afstand tussen de verheven vorm en taal van de rooms-katholieke liturgie en de ervaring van de hedendaagse mens die meer behoefte heeft aan concrete, levensnabije geloofsexpressie. Guardini stelde vast dat veel liturgische teksten dreigen te verkommeren tot een ‘geestloze formaliteit’. In 1918 was er nog lang geen uitzicht op een nieuwe liturgische taal. En de bestaande werd voor steeds meer mensen onverstaanbaar. Dat geldt voor elke taal die stilstaat, en zeker voor het Latijn dat al zo’n vijftienhonderd jaar vaststaat. Wat er dan gebeurt heeft de joodse schrijver Bruno Schulz in 1936 als volgt geformuleerd: ‘In de loop van de tijd verliest het woord zijn souplesse, consolideert zich en is niet langer geleider van nieuwe zingevingen. De dichter herstelt door nieuwe schakelingen [letterlijk: kortsluitingen] het geleidingsvermogen van de woorden.’ Dat herstelwerk is precies wat de dichter Oosterhuis heeft gedaan.

De Franse theoloog Louis-Marie Chauvet – veel minder bekend, maar niet minder boeiend dan Edward Schillebeeckx – schreef in 1979, in zijn boek Du symbole au symbolique, over de noodzaak van een ‘zekere poëtiek’, van poëtische taal in de liturgie. ‘De meest eenvoudige zinnen kunnen een sterke poëtische functie hebben. Moeilijke woorden zijn niet nodig, geen geraffineerde esthetiek. Er moet gesleuteld worden aan de onderlinge samenhang (enchaînement) van de woorden,’ aldus Chauvet. Het gaat daarbij niet om ‘vrije poëzie’, en zeker niet om de ‘allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie’, maar om poëtische kwaliteit in dienst van de liturgie. [Chauvet wijst in dit verband ook op de in naam van de creativiteit afgedwongen spontaneïteit; dat is een paradox, en die krijgt al gauw iets pathologisch; echte spontaneïteit vereist langdurige inoefening van haar expressiemiddelen.]

Een mooi voorbeeld van de wijze waarop de dichter Oosterhuis sleutelde aan ‘de onderlinge samenhang van de woorden’ en ‘nieuwe schakelingen’ maakte – er zijn er talloze te noemen –, is zijn vrije bewerking van Psalm 23, de psalm van het godsvertrouwen: 'Mijn herder is de heer, het zal mij nooit aan iets ontbreken’. Die begint bij Oosterhuis met het voorbehoud van de twijfel:

Jij mijn herder?
Niets zou mij ontbreken

Waar de oude psalm ‘al ga ik door een dal van diepe duisternis, ik vrees geen kwaad’, nuanceert Oosterhuis, ongetwijfeld meer in overeenstemming met de ware menselijke gevoelens:

Moet ik de afgrond in, de doodsvallei
ik zal bang zijn- ben jij naast mij
ik zal niet doodgaan van angst.

Een ander belangrijk voorbeeld zijn Oosterhuis’ bewerkingen en parafrasen van het Onze Vader:

Onze Vader die in de hemel zijt
Onze Vader in de hemel *(In de hemel onze vader / in een hemel die zo hoog is)*
Onze Vader in het verborgene
Onze Vader verborgen

uw Naam worde geheiligd
uw Naam geheiligd
uw Naam moet worden gekend en volbracht
uw Naam worde zichtbaar in ons

uw koninkrijk kome
uw koninkrijk komend
uw rijk van vrede zal worden gevestigd
uw koninkrijk kome op aarde

uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel
uw wil geschiedend, zo moge het zijn, op aarde en in de hemel
uw wil geschiede: hemel op aarde
uw wil geschiede, een wereld / met bomen tot in de hemel…

Geef ons heden ons dagelijks brood
Geef ons brood van genade, morgen, vandaag nog
Geef ons vandaag ons brood en morgen –
…waar water, schoonheid en brood, / gerechtigheid is en genade..

En vergeef ons onze schuld, zoals ook wij aan anderen hun schuld vergeven
kwijt onze schulden, leer ons vergeven
scheld kwijt onze schulden, zoals wij kwijtschelden een ander zijn schuld
*…waar vrede niet hoeft bevochten, / waar troost en vergeving is / en mensen spreken als mensen / waar kinderen helder en jong zijn / dieren niet worden gepijnigd, / nooit één mens meer ge*knecht

En leid ons niet in verzoeking
moedig ons aan,
En beproef ons niet boven onze kracht
Doof de hel in ons hoofd, / leg uw woord op ons hart

Maar verlos ons van het kwade
dat wij voortgaan op de weg van het leven
En bevrijd ons uit de macht van het kwaad
breek het ijzer met handen, / breek de macht van het kwaad

Want van U is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in eeuwigheid. Amen
Want van U is de toekomst en alle kracht in ons is van U / en alle heerlijkheid komt U toe in eeuwigheid.
Van U is de toekomst, / kome wat komt

L.-M. Chauvet noemt nog een belangrijke eis waaraan de liturgische taal en symboliek zal moeten beantwoorden, wil zij in deze tijd iets te zeggen hebben: ‘Zij moet creatief zijn vanuit de actuele cultuur, met name vanuit al die momenten waar de geschiedenis zich opent naar de toekomst en naar een andere wereld, naar bevrijding, gerechtigheid, eerlijke verdeling, nieuwe humaniteit’. Hij geeft daarbij een positieve invulling aan de vaak als negatief ervaren secularisatie.

Hij zegt: ‘wij zijn getuige van een religieuze desacralisatie en een a-religieuze resacralisatie. Het heilige verplaatst zich van objecten als het universum, het vaderland, het huwelijk, de familie, de traditie, naar een sacraliteit van historische aard: socialisme, autonomie, pluralisme, bevrijding, geweldloosheid, ecologie. En staat de desacralisering van het universum ten gunste van de geschiedenis niet geschreven in het hart van de bijbel zelf?’ Ja, en daarvan getuigen bijna alle liederen van Huub Oosterhuis, in 2018 verzameld in Stilte zingen (2018).

Niet-religieuze taal?

In 1944 schreef de Duitse lutherse theoloog en verzetsstrijder **Dietrich Bonhoeffer** (1906-1945) in zijn dodencel: ‘Wat betekenen verzoening en verlossing, wedergeboorte en Heilige Geest, liefde voor de vijand, kruis en opstanding, leven in Christus en navolging van Christus? Deze begrippen liggen zo ver van ons af, dat we er bijna niet over durven praten. Onze kerk, die deze jaren alleen gevochten heeft voor zelfbehoud, is niet in staat het verzoenende en verlossende woord te brengen aan de wereld en de mensen. Daarom moeten de oude woorden wel hun kracht verliezen en verstommen.’

Bonhoeffer pleitte voor een nieuwe taal, ‘volkomen a-religieus misschien, maar die bevrijdend en verlossend is als de taal van Jezus’. Een taal waarin god en Jezus niet voortdurend worden gebruikt om de leegte te vullen en als antwoord op alle vragen. Daarvoor achtte hij een ‘niet-religieuze interpretatie van bijbelse en religieuze begrippen’ nodig. Bonhoeffer heeft helaas de tijd niet gekregen om zijn ideëen uit te werken. Veel wat Oosterhuis over het belang van de tweede taal zegt, en talrijke liederen van hem beantwoorden aan zijn oproep, zoals dit: Nooit hoorden wij

LIED VAN ALLE DAGEN

Nooit hoorden wij
andere stemmen dan de onze.
Nooit waren er handen die doen
wat handen niet kunnen,
nooit andere
goddelozer mensen dan wij.

Maar er was daglicht,
alle dagen, wat ook gebeurde,
alsof wij liepen
over een onzichtbaar weefsel
boven de afgrond gespannen,
dat niet scheurde.

Nooit werd iemand
weggetild uit de tijd.
Maar soms even
wordt lijden opgeschort
of dragen mensen het samen.
Zo zouden wij moeten leven.

Nog op zijn vijfentachtigste schreef Huub Oosterhuis het gedicht Ben van religie niet, waarmee hij in een paar regels helder en eenvoudig zijn visie geeft op zijn niet-religieuze overtuiging, waar wij Bonhoeffer's theologie herkennen

BEN VAN RELIGIE NIET

Ben van religie niet.
Heb wel de stem gehoord
van het bevrijdingsvisioen
dat gloedrood in de Joodse Bijbel
staat geschreven:

'Gelijke rechten op geluk
de zachte krachten van de solidariteit
genade brood voor ieder mens

uittocht uit alle wrede slimme
martelende slavernijsystemen
ooit en steeds opnieuw bedacht.'

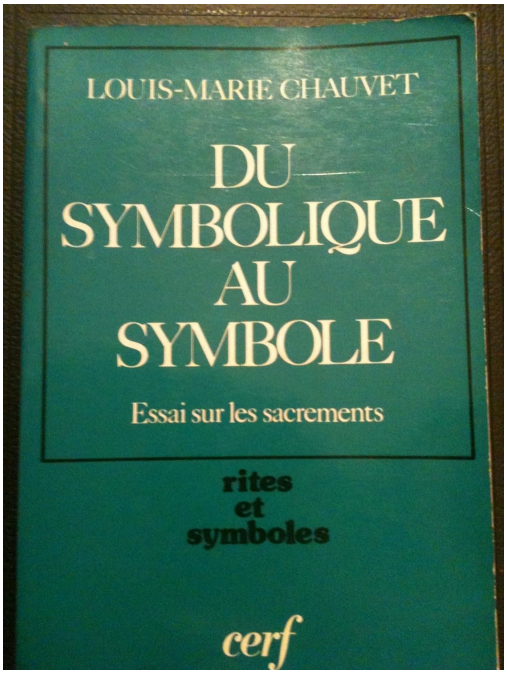
De stem die dit
tot mijn geweten spreekt
is god voor mij.

En als ik zing uitzinnig ingetogen
in eigen zieletaal, of Bach aanhoor:
't gaat over dit, die god alleen
en verder godsdienst geen.

Tenslotte

De officiële liturgische taal is sinds de jaren zestig van de vorige eeuw niet wezenlijk veranderd. Het blijft ook in de volkstalen vertaald, middeleeuws Latijn. De noodzakelijke herbronning, de heroriëntatie op de Schrift, heeft nauwelijks plaatsgevonden, althans niet bij degenen die belast waren met de liturgievernieuwing. Dat is ook geen taak voor geleerden en ambtenaren, niet de zaak van een commissie. Daar zijn dichters als Huub Oosterhuis voor nodig, dichters die met heel hun hart en verstand dicht bij de Schrift staan.

De eerder geciteerde theoloog L.-M. Chauvet schreef in 1979 over de taal van het nieuwe Romeinse Missaal:
'Als de christenen van de eerste eeuwen of de Middeleeuwen de taal van onze officiële liturgische gebeden zouden horen, zouden zij zich nauwelijks ontheemd voelen, omdat die voor alle tijden en culturen bestemd lijken. Het is een tijdloze taal die het heden slechts oproept in mysterieuze gedaante - 'heden is Christus geboren' -, en in abstracte algemeenheden - 'het menselijk geslacht', 'de volkeren en naties', 'altijd en overal'. Ingeklemd tussen een verleden - dat van Jezus - waarin alles al geschied is, en een eschatologische toekomst die alleen waardevol wordt geacht voorzover zij buiten de geschiedenis valt, krijgt het heden geen gewicht van betekenis. (Du Symbole au Symbolique, Paris 1979, blz. 289)

Op 28 maart 2001 verscheen onder de titel Liturgiam Authenticam een instructie van de Romeinse Ritencongregatie met criteria voor de vertaling van liturgische teksten, zoals die na het Tweede Vaticaans Concilie door Rome zijn uitgebracht. Maar wat is 'authentieke' liturgische taal? Welke voorwaarden kan men daaraan stellen, criteria die verder en dieper gaan dan de eis van overeenstemming met de kerkelijke orthodoxie? Volgens veel kerkelijke autoriteiten beantwoorden de teksten van Oosterhuis in elk geval niet aan hun criteria. Hij werd geweerd uit hun liturgische publicaties en liedboeken.

Het is wel pikant dat Oosterhuis voor zover mij bekend de enige is die ooit, en nog wel ten overstaan van het voltallige Nederlandse episcopaat heeft gepleit voor een toetsing van de uit verschillende gemeenten afkomstige liturgische teksten door theologen (als Schillebeeckx) en liturgisten en ze zelfs ter 'goedkeuring' voor te leggen aan de Romeinse instanties. Hij was toen secretaris van de Commissie voor Liturgie van het Nederlands Pastoraal Concilie. Kardinaal Alfrink prees zijn jeugdig enthousiasme en sloot de vergadering. Dat was op 1 april 1969, in Den Bosch.

De rest is geschiedenis.

Kees Kok
Leuven, 4 mei 2024

7. Wie niet in het plaatje past (over gender)

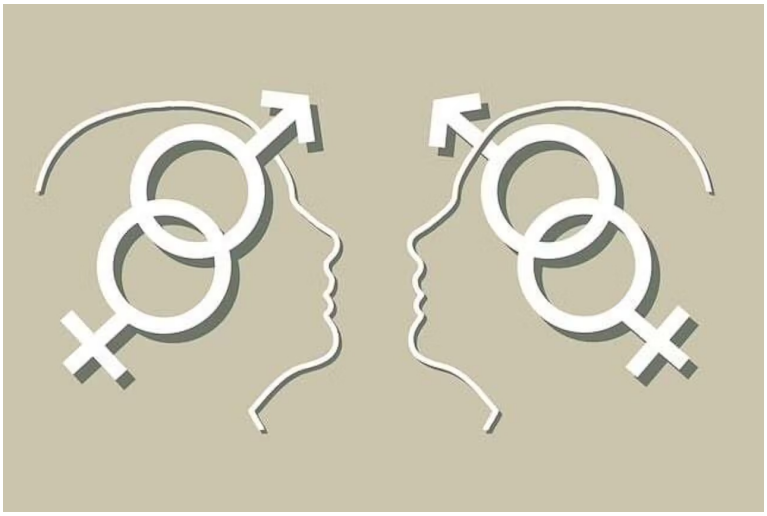
In een reeks over ‘evoluties waar we niet klaar voor/mee zijn’ stond de Gentse Dominicusgemeenschap op 2 februari, Lichtmis, stil bij het thema ‘gender’. Dit werd toen als Bijbelse duiding van het thema uitgesproken:

We hoorden in het getuigenis van Ilse (na te lezen op dominicusgent.be, viering 2 februari Lichtmis-toevoegen) dat het om tal van redenen allemaal zo eenduidig niet is: jongen, meisje, non-binair... Maar wat als je niet in ‘het plaatje’ past?
‘Gender’ staat in elk geval hoog op de politieke agenda: de nieuwe Amerikaanse president heeft – goddelijk zeker, zelfs met de hand niét op de Bijbel – een paar maanden geleden bepaald dat er maar 2 geslachten zijn – o Heer wij zijn niét van uw geslacht -: vrouw en man.

Bijbels ingaan op een thema als *gender*(dysforie) is geen kattenpis. Die thematiek stelde zich uiteraard niet bij de redactie van de Bijbelboeken maar Bijbelvast als wij hier zijn kennen we, behalve het verhaal van Lichtmis, ook allemaal de scheppingsverhalen, toch? Het zou goed zijn om die in dit verband even opnieuw tegen het licht te houden.

Ik onderneem een poging en neem mij niet kwalijk dat het werk daarmee niet “af” is en mocht u – het zou kunnen – vinden dat een en ander in mijn inbreng danig ‘van de pot gerukt is’; het studiewerk hierover staat nog in de kinderschoenen.

Ik wil u meenemen in drie verschillende manieren waarop we naar ‘schepping’ in de Bijbel kunnen kijken. Transgender- en intersekse- mensen hebben met hun originele lezing en uitleg geholpen. Voor een deel bevestigen zij wat theologen al eerder ontdekt hadden en wat we ook wel zullen herkennen vanuit de actualiteit.

1. De statische schepping
De eerste visie op schepping in de Bijbel is het verhaal van de statische schepping. God heeft de wereld gemaakt, de mensen en daarin twee geslachten, man en vrouw. Die scheppingsorde is onveranderlijk. Zo wordt Genesis 1:27 normatief uitgelegd. Transgenders worden gezien als mensen die ingaan tegen deze orde, ze tarten hun Schepper en dat is zondig. In deze visie wordt het bestaan van genderdysforie en intersekse gezien als een gebrokenheid van de schepping of als een beproeving die mensen is opgelegd om te strijden tegen Satan. Ze moeten dit kruis dragen en niet toegeven aan hun verkeerde zelf-verstaan.
Problematisch aan deze visie is dat God als het ware vastgeketend wordt aan zijn scheppingsorde. God als Bevrijder kan moeilijk in het spel komen.

2. Schepping-in-wording
Een tweede visie benadrukt schepping-in-wording. Schepping is geen statisch iets, maar volop in beweging. God heeft in het begin een wereld vol mogelijkheden geschapen.
In het evolutionaire proces en in de geschiedenis werken God, natuur en mensen samen toe naar de voltooiing van de schepping. Dan zal alles tot zijn doel komen.

'En zie, een nieuwe hemel en een nieuwe aarde' (Openbaring 21:1). Mensen kunnen in het proces ingrijpen, bijsturen, afremmen, enzovoorts. In deze visie op schepping fluit God niet terug naar het begin, naar een 'scheppingsorde' van twee geslachten, maar toont zich een God van vernieuwing en transformatie. Bijbels-theologisch heeft dit sterke papieren.

Jesaja profeteert over de eunuch (Jesaja 56:3-5). Deze persoon die niet in het plaatje man/vrouw past en daarom aan de rand staat, kan een Bijbelse identificatiefiguur zijn voor transgender- of intersekse mensen. Een eunuch werd niet toegelaten in de tempel ondanks zijn verlangen naar de God van Israël. Jesaja profeteert over de eunuch dat deze 'iets beters krijgt dan zonen en dochters'. H/Zij krijgt een naam die onvergankelijk is en een plaats op de heilige berg Sion. De mens die afwijkt van de gendernorm wordt in het centrum gezet, als hoopvol teken van een nieuwe gemeenschap.

3. Oneindige natuurlijke variëteit
Een derde visie noem ik het verhaal van *oneindige natuurlijke variëteit* en ligt mij na aan het hart. God heeft een wondermooie diversiteit aan leven geschapen die we nooit helemaal kunnen bevatten. In het scheppingsverhaal van Genesis 1 horen we over de schepping van dag en nacht, land en zee, plant en dier. Maar we weten dat er overgangsgebieden zijn tussen het ene en het andere. Tussen dag en nacht is er avondschemering of ochtendnevel. Tussen zee en land is er eb en vloed, en levende wezens als koraal vallen in een overgangsgebied tussen plant en dier.

In lijn daarmee zijn 'mannelijk' en 'vrouwelijk' in dit scheppingsverhaal slechts omschrijvingen van polen die vloeiende tussenruimtes markeren. Als we zo schepping verstaan, is het mogelijk alle gendervariante personen te zien als een gave van God. Goddelijke scheppingskunst heeft bijzondere patronen geweven in de schepselen. In hun ongewone levensgang geven ze uniek expressie aan het beeld-zijn van God.

Laten wij *vieren* dat iedere mens, dat ieder van ons geschapen is naar Gods beeld en gelijkenis: mannelijk en vrouwelijk. Past het voor menigeen niet helemaal in 'het plaatje'? God kan er niet nerveus van worden.

Want God, de Schepper, JHWH, herkent zich in iedereen en is ieder nabij. En niemand valt, of hij/zij valt in Gods hand.

Zo lezen wij de Bijbel als Heilige Schrift en als Goed Nieuws van Godswege: met ontdekkingen en inzichten die voor ons nieuw zijn en – mij in ieder geval – versteld kunnen doen staan.

Jezus voedt ons aan Zijn tafel met Zijn woord, brood en wijn en maakt ons één. Mogen wij zo geïnspireerd worden met wijsheid en inzicht, met geloof, hoop en liefde over de grenzen heen die wij onszelf en elkaar opleggen; dat wij leven in Zijn Geest omwille van elkaars geluk.

(Bart Pieters)

8. Klein verhaal

Wij genieten het hele jaar mee van je bloementuin, zegt een overbuurvrouw uit het appartement.
Leuk om horen, voor mij…

We wonen in een hoekhuis en de ruimte tussen het huis en de straten hebben we beplant met vele soorten vaste bloeiers, in het voorjaar steken daartussen nog de vele knollen hun kopje bovenuit…

Ons tuintje is vaak gespreksonderwerp met wandelaars die hier de straat oversteken om in het park te wandelen of de hond uit te laten.
Het is het mooiste tuintje van de straat, zeggen ze dan…
Dat is hier niet moeilijk: in de zijstraat staan rijwoningen… De ene kant met de voorgevel tot tegen de straatrand, de andere kant met een kleine voortuin waarin meestal een verzameling vuilnisbakken, fietsen en spullen staat. Het zijn sociale koopwoningen met weinig berging of tuin, zoveel mogelijk huizen op beperkte oppervlakte…

In de hoofdstraat staan alleenstaande woningen op grote percelen met tuinen aansluitend op het park daarachter.
Bij die grote tuinen zijn specialisten ingeschakeld, ik vermoed veelal met de vraag er een arbeidsarme tuin van te maken. Vooral veel gras, hagen en struiken, alles eenkleurig groen in alle seizoenen…
De tuinman komt regelmatig langs voor onderhoud, de robot maait…

Wij zijn gelukkig met ons tuintje: mijn man met zijn moestuintje, ikzelf met de bloemen… Vaak wandelen we gewoon eens rond het huis en genieten…
Dat bloementuintje is zelfs deels openbare grond, het zou een voetpad kunnen zijn, een strookje gras naast parkeerplaatsen… Er staat alleen geschreven dat de aangrenzende eigenaar het moet onderhouden en dat het toegankelijk moet zijn… daar zorgen we voor.
Iedereen wandelt hier op de straat, zone 30 met veel verkeersdrempels…

Die gesprekjes met passanten eindigen soms in een vraag of ik weet hoe mijn plantjes heten en waar ze te koop zijn. Zo kan ik regelmatig stekjes en zaadjes uitdelen…
En dat is zo leuk aan dit tuintje: niets is gekocht, alles geruild en gekregen!
En de namen van de plantjes? Madeleintjes, Martientjes, rozen van Myriam, van Marleen en van Véronique, gele bloemen van Patrick, witte papavers van Carine, bodembedekkers van Rika…

Een vrouw die stekjes ophaalde bedankte me met een klein kamerplantje, groene blaadjes met witte nerven. Ook binnenshuis floreren de planten hier en ik kon het plantje al vele keren scheuren en familie en vrienden voorzien…

Soms suggereren passanten dat zo'n tuintje onderhouden veel werk is: wieden, harken en snoeien… Ik antwoord dan dat het hobby is, dat ik het graag doe…
Maar eigenlijk is het veel meer dan dat!

'Liefhebberij' is een veel beter woord.
Liefde op het eerste zicht: aantrekking, wederkerigheid, plezier, genot, verwondering, dankbaarheid, gehechtheid, zorg en trouw…

Laat ons de natuur, onze grote liefde, koesteren…

Greta.

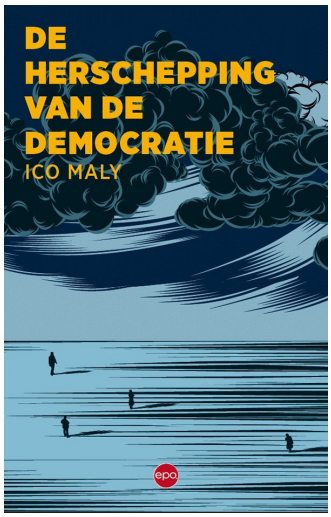
9. Politieke verslaggeving

‘BROOD EN SPELEN’ IN DIENST VAN HET BEEST

Er scheelt iets aan onze politieke verslaggeving… Spanningen worden opgedreven om bewapening aan te wakkeren... En de Bijbel zegt daar iets over…

Politieke verslaggeving

Ico Maly *is cultuurwetenschapper en docent digitale cultuur aan de Universiteit van Tilburg. Van hem publiceerden we hier in de Nieuwsbrief van mei 2024 het artikel ‘De strijd om de ideeën’. Dat ging toen over extreemrechts. In november 2024 kwam een boek van hem uit:* ***‘De herschepping van de democratie’****(Epo, 230 blz.).Op 13 december verscheen dan in De Morgen een interview met hem door Joël De Ceulaer. Journalisten, zo lezen we, zijn een van de waakhonden van de democratie. Maar er scheelt iets aan onze politieke verslaggeving. Volgens Ico Maly wordt de democratie uitgehold. Hij ziet hoe geruchten, die bij extreemrechtse trollen begonnen te circuleren, via de pers de publieke sfeer ondermijnen.*

Hij schrijft: “In Terzake, De afspraak en Het journaal hoor je altijd hetzelfde dominante, neoliberale verhaal: het moet betaalbaar zijn, en om betaalbaar te zijn, moeten we in de sociale zekerheid knippen, in alle dingen die het leven aangenaam maken. Diepgang en complexiteit lijken vandaag uitgesloten. Ja, ik weet of een politicus ergens mee is weggeraakt, of hij zijn verhaal verkocht kreeg, maar ik kan niet zeggen dat ik inzicht heb gekregen in hoe de zaken echt in elkaar zitten. Je ziet of iemand kwaad of zenuwachtig of vlot of sympathiek is. Maar inhoud? Nee, dat is te moeilijk. En dat is het dus: je hebt een hele dag hard gewerkt, zit een uur te scrollen op Instagram en kijkt daarna naar De Columbus. En dan kruip je totaal leeghoofdig je bed in.

De pers verzaakt aan haar plicht: de burgers uitleggen hoe onze complexe wereld in elkaar zit. En op den duur denken we dat er geen alternatief is voor dit neoliberale systeem. Ik merk die schatplichtigheid ook in de politieke verslaggeving. Het gaat nog verder. Zelfs het zogenaamd onschuldige amusement op de VRT is puur politiek. Het is brood en spelen. Het heeft geen enkele diepgang. Het informeert niemand over wat dan ook.”

Er is geen enkel programma dat nog bijdraagt aan de vorming van kritische burgers. Er bestaat geen enkel programma op de openbare omroep dat mensen helpt om te **verbeelden** in welke structuren ze leven. Verbeelding is een concept uit de sociologie. Het komt erop neer dat je een idee hebt hoe de wereld functioneert, hoe bepaalde zaken in je dagelijkse leven passen in een groter geheel, in grotere structuren. Als je de burger geen sociologische verbeelding aanbiedt, nemen andere spelers – zoals

complotdenkers – het over. Extreemrechts is er zeer goed in om pakweg de klimaatwetenschap te verbeelden als een samenspel van donkere krachten die het op onze welvaart gemunt hebben. Met de pandemie zag je vergelijkbare theorieën circuleren, ook aan die rechterzijde: corona was een complot, met de vaccins willen ze ons vergiftigen. Dat raakt allemaal kant noch wal, maar zulke verhalen, zulke manieren om de werkelijkheid te verbeelden, kunnen zeer krachtig zijn, juist omdat ze een irrationele verklaring geven voor onze dagelijkse ervaringen. Zo wordt de rationele democratie vandaag aangetast.

Kris Peeters, *lector verkeerskunde (Hogeschool PXL), stelt in een opiniebijdrage in De Standaard van 6 februari 2025 hetzelfde vast in de berichtgeving over de recente regeringsvorming en het Arizona-regeerakkoord:*

“Meer nog dan bij eerdere regeringsvormingen werd het evenement in de media gecoverd als een soap: een opeenvolging van incidentjes en anek¬dotes, opgehangen aan uitgesproken, soms karikaturale personages: een selfies delende Conner Rousseau (Vooruit), De Wever die poseert met een houwdegen, olijke kiekjes van Sammy Mahdi (CD&V), plagerijen op de sociale media tussen Theo Francken (N-VA) en Ludivine Dedonder (PS) …

Voor het systemische was er weinig aandacht. Toen de leden van Vooruit verzocht werden een nog niet beschikbaar regeerakkoord goed te keuren, werd dat gekaderd als een ongelukkig detail, niet als de particratische machtsgreep die het was. Georges-Louis Bouchez (MR) die uiteindelijk toch geen minister wordt? Dat is het resultaat van intern geruzie met Sophie Wilmès, niet de afgewende dreiging van problematische machtsconcentratie.

Bij de manier waarop het regeerakkoord in de media wordt gepresenteerd, valt op hoe er gaandeweg een rechts-conservatief discours is ontstaan dat niet alleen door de christen- en de sociaaldemocraten is overgenomen, maar ook door de media. De lijst van idées reçues oogt intussen indrukwekkend. Ik som ze hier even op.

Er is een vluchtelingenprobleem, geen opvangprobleem. Een probleem van te weinig opvang werd herkneed tot een probleem van te veel vluchtelingen.

Sluipenderwijs heeft het idee postgevat dat armen in dit land zoveel voordelen krijgen dat het aantrekkelijker is om arm te zijn dan rijk. Die omkering mag een heus huzarenstukje heten.
Onze problemen met Rusland kunnen alleen worden opgelost met meer militaire uitgaven – waarbij 2 procent van het bbp al niet meer voldoende is. Dat het budget voor ontwikkelings-samenwerking met een kwart wordt beknot, is een voetnoot die geen verdere argumentatie behoeft.

Mensen worden gezien als consumenten (koopkracht! verloning!) en producenten (langer werken! flexibiliteit! productiviteit!). Werk in de informele economie telt niet. Vandaar de 80 procent-fetisj die ten koste mag gaan van het verenigingsleven, maatschappelijk engagement en zorgarbeid (mantelzorg, kinderopvang …).

Mensen zijn individuen met individuele belangen, geen gemeenschappelijke. Die worden dan ook het best een op een behartigd, niet via het middenveld. Het middenveld is bijgevolg overbodig en mag verder worden uitgehold. Wie opkomt voor het algemene belang, is in het beste geval naïef, in het slechtste een hypocriete aansteller. Dan is het nogal wiedes dat er een verlaagde aftrekbaarheid komt voor giften aan goede doelen. Het verklaart ook waarom de media het regeerakkoord hoofdzakelijk doorlichten vanuit het ‘what’s in it for me?’-perspectief.

Het trickledowneffect (*het concept dat economische welvaart in de hogere klassen doorstroomt naar de lagere klassen*) is een axioma. Onderzoek geeft aan dat het alleen in de verbeelding bestaat en dat eerder het omgekeerde het geval is, maar dat is geen punt. Fiscale vluchtelingen zijn de enige vluchtelingen voor wie begrip wordt opgebracht.

Wie aan lager wal geraakt, heeft dat aan zichzelf te wijten. Zo wordt het logisch om in een zin over de veiligheid in stations “criminaliteit en dakloosheid” in één adem te noemen en dakloosheid verder onvermeld te laten.

Zwartrijders op het openbaar vervoer doen dat met opzet. Hardrijders op de weg doen dat omdat ze eventjes verstrooid waren. De eerste groep pakken we dus strenger aan. Bij de tweede groep gaan we mee in het verhaal van ‘handhaving als jackpot voor de overheid’. Letterlijk: “We richten ons niet op de brave burger die eens net boven de snelheidslimiet zit.” Dat is dus nieuw beleid gebaseerd op fake news, want flitsers hanteren vandaag al een marge van 7 kilometer per uur onder en 9 kilometer per uur boven de 100 kilometer per uur.

Het geloof in de vrije markt is heilig. Iets heeft bestaansrecht als het marktconform is. Maatschappijconform is een onbestaand begrip. Zo komen we uit bij louter vraaggestuurd openbaar vervoer en wordt de vraag naar de sociale rol ervan niet eens meer gesteld. Mobiliteitsarmoede is geen issue.

De vrije markt is altijd te verkiezen boven de overheid. Dat de eerste plutocratisch is en de tweede democratisch, is niet relevant – omdat het geloof in de democratie danig is toegetakeld, maar ook omdat democratie als nodeloos vertragend wordt gezien. Een overheid die georganiseerd wordt als een bedrijf, met aan de top sterke managers, is veel performanter.

Nog een mantra: economische groei betekent automatisch welvaart, ook als die het resultaat is van de kosten die moeten worden gemaakt om PFAS uit ons drink¬water te halen. Aangezien herverdeling taboe is, moet de economie voldoende groeien om iedereen tevreden te houden. Daar moet alles en iedereen zich naar schikken, inclusief het klimaat: “De budgettaire context en de draagkracht van onze burgers en ondernemingen bepalen de grenzen van hoe we onze ambities kunnen realiseren.”

De rode draad is een neoliberaal lingo (woordspelletje) dat decennialang werd opgetuigd en vandaag tot volle wasdom is gekomen. Wie er anders over denkt, plaatst zich buiten de consensus en mag zich niet aan argumenten verwachten, wel aan verwijten. Van onverantwoordelijkheid, wereldvreemdheid of domheid.

Belangrijker nog dan de zakelijke opsomming van initiatieven die de nieuwe federale regering van plan is te nemen, is dan ook het onderliggende mens- en maatschappijbeeld dat als richtsnoer zal dienen voor haar beleid. Dat is behoorlijk pessimistisch. De mens is alleen begaan met zijn eigenbelang. De samenleving is een communicerend vat met een eindige hoeveelheid geluk, waarbij het geluk van de ene ten koste gaat van dat van de andere. Win-wins bestaan niet. Er zijn alleen winnaars en verliezers. Het is dus zaak om bij de eerste categorie te horen, ook al gaat dat (“nu eenmaal”) ten koste van

vluchtelingen of mensen die pech hadden in het leven. In deze competitieve maatschappij hebben we geleerd alleen respect op te brengen voor de winnaars. Verliezers zijn, wel ja, losers."

Opgedreven spanningen

Wat geldt voor onze binnenlandse politiek, geldt misschien nog meer voor de klimaat- en vredesproblematiek. Daarover hebben ***Johan Malcorps en Tom Sauer*** *het in het tijdschrift Oikos (nr. 112, december 2024), onder de titel '****Klimaat en vrede: één strijd. Oproep aan de vredes- en klimaatverenigingen'****. Ook voor deze ultieme levensbelangrijke domeinen – klimaat en vrede – geldt de uitspraak "De pers verzaakt aan haar plicht: de burgers uitleggen hoe onze complexe wereld in elkaar zit. En op den duur denken we dat er geen alternatief is."*

"Investeren in klimaat- of natuurherstel wordt ineens verdacht en riskant, investeren in wapentuig plots weer bon ton. Meer zelfs. Na jaren van ontwapeningsgesprekken, -verdragen en het effectief afbouwen van kernarsenalen (denk aan de politiek van de onlangs overleden Jimmy Carter), investeren alle kernmachten opnieuw in het 'moderniseren' van hun kernwapens. Bijna alle verdragen zijn opgezegd. Er wordt opnieuw gedacht aan het uitvoeren van kernproeven. Op de nieuwe kernwapenwedloop staat geen limiet meer. De aantallen stijgen opnieuw."

In eigen land wil de nieuwe federale regering diezelfde weg op. En ook hier spelen media een funeste rol. Meer geld in defensie: het wordt als vanzelfsprekend voorgesteld. Dat er nog altijd kernwapens in België klaarstaan, is geen voorwerp van discussie. En dat de drones van Defensie bewapend worden is in die nieuwe federale regering, voor alle vijf de partijen, een verworvenheid! Volgens Rob Bauer, de hoogste NAVO-militair in Brussel, moeten Belgische politici dringend "wakker worden". De hele maatschappij moet dat, want de Russische dreiging is reëel. Daarom moet er "veel meer dan 2 procent van het bbp" naar defensie. En als dit inhoudt dat er moet gesnoeid worden in de sociale zekerheid. Ja, dan moet dat maar…

Nochtans, "de theorie van nucleaire afschrikking is irrationeel. Gelukkig groeit het verzet. In ons land loopt een petitie tegen de verhoging van de defensie-uitgaven ten koste van sociale verworvenheden."

Het overgrote deel van onze politici én de media hanteren de laatste jaren inderdaad een oorlogslogica. "Je kunt geen krant openslaan of de paniekzaaierij over de Russische dreiging vliegt je om de oren als inbedding voor een eindeloze stroom oproepen voor meer militaire uitgaven, meer bewapening, de herinvoering van de dienstplicht en het overschakelen op een 'oorlogseconomie' - hét buzzword dat militairen, politici en journalisten sinds vorig najaar in de mond bestorven ligt. Voorstellen voor grote stappen richting diepgaande maatschappelijke militarisering worden zonder enige terughoudendheid op tafel gegooid en dissonante geluiden – oproepen voor ontwapening en diplomatie – zijn niet welkom." (Mark Akkerman, Vrede.be)

Voor de klimaatvernietiging daarentegen lijkt in onze media de laatste tijd wel veel aandacht te bestaan. Op Canvas werden in de vooravond prachtige natuurdocumentaires van David Attenborough uitgezonden. Die laat niet na om hierin telkens de nefaste gevolgen van de opwarming van de aarde zichtbaar te maken. Ook onze kwaliteitskranten bieden hierover regelmatig vele goede, onthutsende reportages.

Het tijdschrift Oikos benadrukt wel de innige band tussen de strijd tegen de klimaatontwrichting en die voor ontwapening en vrede. “We kunnen het ons niet langer veroorloven om beide uitdagingen apart te zien. De uitstoot van broeikasgassen door het globale militaire apparaat werd voor 2019 geschat op 2.000 miljoen ton CO2-emissies dat jaar. Jaren burgeroorlog vervaagde elke vorm van milieuhandhaving, waardoor er al meer dan een decennium lang ongecontroleerd gekapt wordt. Het verlies van de zeldzame bossen heeft ernstige gevolgen. Regenval en temperatuur zijn onvoorspelbaar geworden en ondermijnen de landbouw: dan ontvluchten velen het platteland wat leidt tot sloppenwijken in de steden, terwijl anderen zich aansluiten bij gewapende groepen die maaltijden, onderdak en een stabiel inkomen beloven.

Oorlogen belemmeren internationale samenwerking, ook in verband met klimaatverandering. Klimaatverandering, milieuvervuiling en oorlog kunnen elkaar versterken in een vicieuze cirkel. Dankzij een groeiend bewustzijn van deze samenhang worden initiatieven voor milieubescherming en klimaatmaatregelen steeds vaker geïntegreerd in vredesopbouw en conflictpreventie. Hoewel er wereldwijd veelbelovende voorbeelden te vinden zijn, staan zulke projecten nog in hun kinderschoenen.

Als we als mensheid willen overleven is het dringend nodig dat we de krachten bundelen om onze samenlevingen te vergroenen en om de transitie in te zetten van onze economieën naar vredeseconomieën. De (kern)wapenindustrie en de fossiele industrie zijn niet onkwetsbaar. Landen, maar ook deelstaten, steden en gemeenten, godsdiensten en verenigingen kunnen gezamenlijk tegengewicht bieden.”

Het alternatief voor bewapening heet diplomatie. Marc Reynebeau noteert (DS 8-1-2025): “Een oorlogsmentaliteit kan ertoe leiden dat we alleen nog geweld en brute macht nuttig vinden om ook interne meningsverschillen te beslechten, zoals gebeurt in landen die in langdurige gewapende conflicten zijn verwikkeld. En waar veel wapens circuleren. In een gemilitariseerde bewustzijnsvernauwing komen dwingende mechanismen op gang. Die deden in 1914 de Europese grootmachten naar een wereldoorlog ‘slaapwandelen’. In 1963 kwam de wereld ermee op de rand van een nucleaire oorlog, toen eerst de VS Jupiter-raketten klaarhielden in Turkije, bij de grens met de Sovjet-Unie, waarna de Russen raketten plaatste op Cuba.”

En op 18 januari begint Karel Verhoeven zijn hoofdcommentaar met “Er valt nauwelijks nog te pleiten tegen flinke investeringen in wapens en soldaten.” *Deze kritische verzuchting lijkt wel op een ommekeer in de Vlaamse media. Want hij besluit:* “België heeft de plicht engagementen na te leven. Maar dan toch vooral in het kader van een brede vredesproblematiek. België heeft gezag en een traditie in multilateralisme en in diplomatie, met een geschiedenis van eigen doctrines. Echt visionair en gewaagd is het nu voor politici, diplomaten en militairen om ook daar de gewetens rijper voor te maken.”

Hieruit spreekt heimwee naar de zogenaamde Harmel-doctrine. In 1967 pleitte Pierre Harmel voor een tweesporenbeleid: de NAVO moest naast defensie (bewapening) ook streven naar diplomatie (ontspanning). Daarop wees Europa de Belg Pierre Harmel officieus aan als organisator van een conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa. Deze begon in 1973 en werd in 1975 afgesloten met de Helsinki-akkoorden. En Johan de Boose, Oost-Europakenner, noteert: “Wat we wel weten, is dat er momenten in de geschiedenis zijn waarop alle diplomatieke opties op tafel moeten worden gelegd en waarop overleg in de hoogste regionen en met alle betrokken partijen nooit mag worden gestaakt.” (DS 8 maart 2025, blz. 47)

Maar intussen lezen we in het federaal regeerakkoord van 31 januari: “In overeenstemming met ons internationaal engagement stippelen we een versneld groeipad uit naar 2% BBP defensieuitgaven tegen uiterlijk 2029 en 2,5% BBP tegen uiterlijk 2034.” Paul Goossens spreekt de vrees uit: “Zelden was de noodzaak van een mondige vredesbeweging en een alerte tegenmacht groter dan vandaag. Zonder deskundige tegenspraak is de kans groot dat de wapenlobby’s het ethische vacuüm dat de geopolitiek kenmerkt, compleet inpalmen.” (Column in De Standaard van 28 februari 2025 onder de titel ‘De pacifisten hebben zich overgegeven’)

Het troostboek Openbaring

Is het niet de opdracht van de religies om dit ethisch vacuüm op te vullen? Ook zij kunnen ten aanzien van een gemilitariseerde bewustzijnsvernauwing tegenwicht bieden en de geesten van onze bevolking rijper maken voor dialoog en diplomatie. Wat onze christelijke traditie betreft, denken we daarvoor aan de Bijbelse visioenen van gerechtigheid en vrede. Maar weet je dat ook het laatste boek van de Bijbel, kracht en vertroosting wil schenken?

‘Openbaring van Johannes’ is voor ons een raadselachtig boek. Dat lag voor de auteur en zijn lezers destijds toch anders, die waren vertrouwd met een traditie waarin deze beelden bekend waren. Zo gaat het in het boek Openbaring over twee beesten, een komt uit de zee, de ander uit de aarde. Het tweede beest had twee horens zoals het lam, maar het sprak als een draak. Het dwong de aarde en alle mensen die erop leefden het eerste beest te aanbidden. Dat eerste deed denken aan het zeemonster Leviathan, de snel kronkelende slang waarover Jesaja geprofeteerd had. Het braakte godslasteringen uit, en dat tweeënveertig maanden lang. Daar lag een zekere troost in, dat zijn macht beperkt was tot 1260 dagen.

Maar zover was het nog niet. Nog steeds heerste de kronkelende slang. Johannes zag dat dit beest zeven koppen had met daarop godslasterlijke namen. Dat moesten wel de namen zijn die de Romeinse keizers zichzelf gaven: divus (de goddelijke), augustus (de verhevene) of dominus ac deus (Heer en God). Zo waagde keizer Domitianus zichzelf in zijn vermetelheid te noemen.

Het beest dat sprak als een draak was de valse profeet. Het verleidde de bewoners van de aarde om het eerste beest te aanbidden. Met die valse profeet was de enorme nationale propaganda bedoeld die de mensen tot verering van beeltenissen van keizers moest brengen. Keizers Caligula en Domitianus hadden kolossale beelden van zichzelf laten oprichten om het volk de gelegenheid te geven hen te eren. Iedereen bracht deze keizers hulde, behalve diegenen wier naam was geschreven in het boek des levens van het lam, de christenen.

‘Laat ieder die inzicht heeft het getal van het beest ontcijferen: er wordt een mens mee aangeduid’ had

Johannes uitgenodigd. Het getal was 666. De letters van het Hebreeuwse alfabet, die ook een getalwaarde hebben, geven als uitkomst voor 666: Neron Quesar (keizer Nero).Maar in wezen ging het om elke machthebber die zichzelf goddelijkheid aanmat. Zo, op die manier konden de christenen uit de 1ste eeuw de beelden van Johannes duiden, ze begrepen de beelden, en wisten dat het over hun eigen situatie ging. De personen en toestanden die in het boek genoemd worden zijn niet zozeer historische personen dan wel typen."

Tot zover het boek Openbaring met de uitleg van Daniël De Waele in 'Heilige woorden. Een rondleiding door de geschriften van het Nieuwe Testament & het vroege christendom' (KokBoekencentrum Uitgevers Utrecht, 2024, blz.131-133). Zijn interpretatie van de twee beesten vinden we evenzeer terug bij andere exegeten. Edward Schillebeeckx (Gerechtigheid en liefde, H.Nelissen/Baarn, 1977, blz. 412-413) vat samen:

"Het eerste beest – satans handlanger: het romeinse imperium, het zevenkoppig monster, zeven keizers. Het tweede beest: verschijnt als een lam, d.i. een profeet, maar het sprak als een draak, dus een pseudo-profeet. Bedoeld is wellicht ieder, die compromissen sluit met het eerste beest, 'het aanbidt'. Hij bewerkt dat men toegeeft aan de keizercultus."

Is het vergezocht om vandaag in dat tweede beest media te zien die bewapening propageren en de voortschrijdende klimaatontwrichting minimaliseren of verdonkeremanen? En die op die manier de weg vrijmaken voor het eerste beest, autocraten, om niet te zeggen fascisten, die een ramp zijn, niet enkel voor de democratie, maar ook voor het klimaat en voor de vrede?

"'Openbaring' of apocalypsis betekent 'ont-dekken' of het wegnemen van een bedekking. Er wordt de profeet een blik gegund in de dingen die staan te gebeuren. En al is daar veel onheil bij, uiteindelijk zal God triomferen. Daarin ligt de troost voor christenen in moeilijke tijden. De gelovige wordt bemoedigd, maar hij wordt ook aangemaand om te volharden." (De Waele)

Mag Openbaring ook voor ons een boek zijn van hoop van Godswege, ten aanzien van politiek, klimaat en vrede? En dus ook een aansporing om te volharden in de strijd tegen de pseudo-profeten van onze tijd.

(Rob) Persoonlijke reflecties in schuin lettertype

10. Gelovigen creëren draagvlak

“Daar is geen draagvlak voor”: dit was hét excuus om, in aanloop tot de voorbije verkiezingen, de klimaatontwrichting niet op de politieke agenda te plaatsen. Benjamin Van Bunderen Robberechts (18) die een vriendin verloor in de waterbom in de Vesdervallei, antwoordt hierop gevat: het is aan de politici om dat draagvlak te creëren.

Niet alleen de politici hebben deze opdracht, ook wijzelf. Niet enkel m.b.t. de klimaatontwrichting, ook op menig ander terrein: ontwikkelingssamenwerking, armoedebestrijding, ontwapening, … Die zitten bij de Arizona-coalitie allemaal in het onderste schof. Maar waarschijnlijk: “alleen ben je te klein en te bang, je kunt niet zonder de anderen” (Zjef Vanuytsel). We hebben gemeenschap nodig om belangrijke transities te bewerken. Waarom niet, meer bepaald: een christelijke gemeenschap?

Er is een tijd geweest dat de kerk voorloper was in de zorg voor zieken en voor armen. Hierover gaat het o.a. in het artikel ‘De splinter en de balk’. Het evangelie moet in onze tijd een stimulans zijn om de maatschappij te helpen omvormen in de richting van een grotere solidariteit met allerlei slachtoffers, met mensen die – letterlijk of figuurlijk – dreigen uit de boot te vallen.

Dikwijls is ze dat niet. In de Verenigde Staten sturen zogenaamde evangelische christenen, die Donald Trump hielpen herverkiezen, hun samenleving net in een tegenovergestelde richting. Weg van tolerantie, compassie en solidariteit. Ook in Vlaanderen zijn die tolerantie, compassie en solidariteit soms wel eens ver te zoeken. Op deze gebieden zouden mensen, geïnspireerd door Jezus en zijn evangelie, net voortrekkers moeten zijn.

Goddank zijn ze dat dikwijls ook. Denk aan Broederlijk Delen, Welzijnszorg en Welzijnsschakels, Pax Christi, Ecokerk en Orbit (m.b.t. diversiteit en migratie). Zij bieden informatie en inspiratie aan plaatselijke kernen van gelovigen: in onderwijs en parochies, allerlei gemeenschappen en individuen die diaconie centraal willen stellen. Ze doen dat ook ten aanzien van het kerkelijk beleid.

In heel wat katholieke middens heerst er treurnis omwille van het sterk gedaalde aantal praktiserenden. Het betere antwoord hierop is: initiatieven opzetten die dienst bewijzen aan medemensen, dichtbij of veraf. Waar twee of drie dit doen in Jezus’ naam, is Hij in hun midden. En vergroten ze het draagvlak voor een ‘samen-leving’ die toekomst heeft. Op welk domein zou dat heden ten dage bij voorrang moeten gebeuren?

11. De splinter en de balk

In vorig nummer hadden we het over de recente kerkgeschiedenis: over wat Rik Devillé en Norbert Bethune realiseerden met de werkgroep Mensenrechten in de Kerk. Maar weet je dat interne kerkkritiek zo oud is als de kerk zelf, en misschien zelfs ouder?

Het is een van de gevleugelde uitspraken uit het evangelie: “Waarom kijk je naar de splinter in het oog van je broeder of zuster, terwijl je de balk in je eigen oog niet opmerkt?” (Matteüs 7, 3) Deze woorden komen rechtstreeks uit de Bergrede en worden door Jezus gericht tot zijn leerlingen. John Dickson neemt ze als uitgangspunt voor zijn historisch werk ‘Schurken en heiligen. Een onverbloemde kijk op goed en kwaad in de geschiedenis van het christendom” (1)

Dit is een vlot geschreven kerkgeschiedenis, spijtig genoeg hier en daar wat uit de losse pols. Maar wel erg verhelderend voor niet-specialisten. De kerk bestaat, de eeuwen door, uit zowel ‘schurken’ als ‘heiligen’: “Heel wat mensen gaven een prachtige vertolking van de oorspronkelijke melodie van Christus. Heel wat anderen zongen verschrikkelijk vals. Soms ging het om dezelfde mensen die beide deden.”

Over die prachtige vertolking gaat het, waar hij de armenzorg behandelt. Die was in het Romeinse rijk verre van vanzelfsprekend. Van meet af aan hebben joden en christenen volgehouden dat mannen, vrouwen en kinderen, allen geschapen zijn naar ‘het beeld van God’. Op vele plaatsen van het Nieuwe Testament wordt van gelovigen gevraagd dat ze anderen moeten behandelen als mensen die oneindige waardigheid hebben. Doorheen de geschiedenis hebben talloze christenen dit concept als principe gehanteerd voor hun zorg voor de armen, het begraven van doden, het opzetten van ziekenhuizen en zelfs het bevrijden van slaven.

Dit staat in schril contrast met de Grieks-Romeinse kijk op de mens. Een Romeinse soldaat, Hilarion, schreef, in het jaar 1 v.C., aan zijn zwangere vrouw: “Wanneer je met Gods hulp baart, - als het een jongen is, behoud het, is het een meisje, zo leg het te vondeling.” Aristoteles schreef: “Laat het bij wet verboden zijn een mismaakt kind groot te brengen”. Joden en christenen waren uiteraard tegen deze praktijk. Christenen haalden zelfs verlaten kinderen op en zorgden ervoor als voor hun eigen kind.

Zelf lezen we vlotjes over de passages in zijn Korintiërsbrieven waarin Paulus een collecte aanbeveelt voor de armen van Jeruzalem. Maar dat was in die tijd helemaal niet evident. Armen hadden het toch zelf gezocht? Zelfs nu nog horen we deze dooddoener. De gedachte dat rijke burgers een morele verplichting hebben om voor de armen te zorgen, was toen in Griekenland en Rome nagenoeg afwezig. Dickson bespreekt de Cappadocische vaders van de 4de eeuw: Gregorius van Nazianze, Basilius van Caesarea en Gregorius van Nyssa. Zij kwamen hartstochtelijk op voor de armen en de zieken. En het bleef niet bij woorden. Gregorius van Nazianze schreef zijn systematische uitleg over het belang van liefdadigheid ‘Over liefde voor de armen’ in samenhang met de bouw van een enorm welzijnscentrum. Basilius zorgde in zijn ‘Armenhuis’ voor toegankelijke en gratis medische zorg voor iedereen.

We kunnen nog een eindje doorgaan: met de middeleeuwse liefdadigheidsinstellingen. Maar intussen was Ambrosius, bisschop van Milaan (339-397) toch maar begonnen met het opbouwen van een echte machtskerk. Deze voormalige Romeinse senator en gouverneur vertegenwoordigt een belangrijke ontwikkeling in het christendom. Voordien waarschuwden bisschoppen voor het gevaar van rijkdom en macht. Nu wendde Ambrosius zijn invloed aan om de arianen, die de theologie van het concilie van Nicea afwezen, buiten spel te zetten. Daarbovenop klinken zijn woorden ook nog vol wraakzucht jegens joden. Anderzijds riep hij keizer Theodosius op het matje omdat hij de opdracht had gegeven voor een vergeldingsactie waarbij zevenduizend burgers de dood vonden. En zijn welsprekendheid op de

preekstoel, zijn persoonlijke giften aan de kerkkas en zijn grote nadruk op de zorg voor de armen, maakten hem geliefd bij het volk. Schurk en heilige tegelijk dus. Aan het einde van Ambrosius' carrière ging de kerk zichzelf voor het eerst zien als 'de meerderheid'. Door haar begon Christus te 'regeren op aarde'. Een machtskerk dus.

Gedurende eeuwen had het christendom geen specifieke culturele kenmerken die mensen moesten vertonen om christen te zijn: geen heilige taal die de aanhangers moesten leren, geen dieetwetten of kledingvoorschriften. Evenmin waren er groepen mensen – op het gebied van etniciteit, geloof of zelfs moraliteit – met wie gelovigen niet mochten omgaan of de maaltijd niet mochten delen. Jezus zelf was toch een vriend van tollenaars en zondaars.

Geen onderscheiden etnisch profiel. Dit betekende een kracht en een zwakheid. Zo kon het christendom gemakkelijk worden overgebracht. Maar het maakte haar ook kwetsbaar. Christenen namen al gauw de plaatselijke normen aan. Ze waren geneigd de eigen idealen op te offeren om mensen te beïnvloeden. In de middeleeuwen deed men op grote schaal de eigen morele logica geweld aan door de heidense krijgsculturen over te nemen. Reeds Clovis, koning van de Franken (466-511) die zich zelf christen verklaarde, kwam in een reeks gewelddadige overwinningen aan de macht. En de manier waarop Karel de Grote (742-814) de Saksen 'bekeerde' tart alle verbeelding.

Het boek 'Schurken en heiligen' heeft het – overigens op een genuanceerde manier – over de kruistochten, de Spaanse inquisitie en de zogenaamde godsdienstoorlogen. Genuanceerd: zo executeerden bijvoorbeeld de pasverlichte revolutionairen van de Franse Revolutie in 10 maanden tijd drie keer zoveel mensen als er tijdens de Spaanse inquisitie in ruim drie eeuwen werden gedood. Al is elke executie omwille van de christelijke waarheid er natuurlijk een te veel. Tenslotte wijdt hij in zijn boek ook een hoofdstuk over het kindermisbruik in de hedendaagse kerk. Alles tezamen schetst het een complex geheel. Christenen hebben de morele denkleer van Jezus niet zo consequent opgevolgd. Maar zelfs toen de kerk op haar wreedst was, stonden er hervormers op die iedereen ter verantwoording riepen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat 'Evangelisatie Levensnabij' sinds haar ontstaan met deze kerk heeft geworsteld.

---

(1) John Dickson,'Schurken en heiligen. Een onverbloemde kijk op goed en kwaad in de geschiedenis van het christendom", KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht, 2023

Amor vincit omnia

Als ik ‘God’ zeg, of schrijf, of noem,
bedoel ik niet de man met de baard,
niet de almachtige schepper, niet
het oog dat alles ziet, ook niet de
wreker en niet de jaloerse god uit
het veelgodendom van de mythe.

God is voor mij de oneindige spil
die me van binnenuit aanzet om lief
te hebben, om ongeacht het wel en wee
van goede wil te zijn, om, alert bij de
realiteit in de wereld, het boze te laken.

Het bestaan behelst goed en kwaad,
maar het goede houdt me gaande
terwijl het kwade me doet beseffen
dat alleen met het goede te leven valt.

Er is geen god die ik kan aanklagen
om de hartverscheurende dingen die
levensecht gebeuren, vergoed te krijgen,
want al wat leeft, is uit de aarde, stoffelijk,
sterfelijk, voorbijgaand; wat is, verdwijnt.

Maar er is de Liefde, wakker, gespitst,
doorheen alle leven, doorheen alle tijd;
Geen schepsel kan zonder de Liefde voort;
ze is de meest begeerde schat voor ieder,
ze is van gerechtigheid, heelheid en vrede.

Als ik ‘God’ zeg, bedoel ik deze Liefde.
Wie geeft om het leven, is mens uit God:
Geduldig, ontfermend, goedheidgetrouw.
Amor vincit omnia — Liefde overwint alles.

© Ine Verhoeven

COLOFON

- Redactie: Rob Debels, Lieven Debosscher, Isabelle Maes en Bart Pieters
- Medewerkers aan dit nummer: Ignace D’hert, Kees Kok, Frederik Tack
- Layout: TiDee - www.tidee.be
- GDPR: Je kan de gegevens die we over je bewaren altijd opvragen, laten wijzigen of verwijderen via een mail aan lieven.debosscher@gmail.com

Geloof & leven verweven is de nieuwsbrief van Evangelie Levensnabij. Het is een driemaandelijks contactblad van christenen die hun geloof verbinden met persoonlijke en maatschappelijke levensvragen, met een bijzondere aandacht voor wie in de samenleving uitgesloten worden.

Ze voeden zich aan een Bijbelse spiritualiteit en kiezen voor een andere levensstijl. Ze opteren voor een democratisch kerkmodel en voor samenwerking met mensen die werken aan een rechtvaardige wereld vanuit een ander geloof of levensbeschouwing.

Evangelie Levensnabij is aangesloten bij Bezield Verband, een netwerk van personen en kerkgemeenschappen die in Vlaanderen een eigentijdse lichtbaken van zingeving willen zijn.